EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 24.9.2025.
COM(2025) 516 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Izvješće o napretku provedbe Instrumenta za povezivanje Europe za 2021. – 2027. za razdoblje 2021. – 2024.

I. Uvod

U skladu s člankom 22. stavkom 4. Uredbe (EU) 2021/1153 o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe (CEF) Komisija je za razdoblje 2021. – 2027.[1] dužna podnositi izvješća o napretku u kojima navodi informacije o provedbi CEF-a i pojasniti jesu li različiti sektori na dobrom putu. Uredba o CEF-u donesena je u srpnju 2021., šest mjeseci nakon početka primjene višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) za razdoblje 2021. – 2027., a ovo prvo izvješće o napretku obuhvaća razdoblje 2021. – 2024.

Instrument za povezivanje Europe uspostavljen je radi izgradnje, razvoja, modernizacije i dovršetka transeuropskih mreža u prometnom, energetskom i digitalnom sektoru. Neometana prekogranična povezivost nužan je uvjet za dobro funkcioniranje jedinstvenog tržišta EU-a. Ona potiče gospodarsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju i pridonosi ispunjavanju dugoročnih obveza EU-a u području dekarbonizacije u okviru europskog zelenog plana. Trenutačni program nadovezuje se na program CEF za razdoblje 2014. – 2020. (CEF1) u okviru prethodnog VFO-a. Financijski proračun za provedbu programa CEF za razdoblje 2021. – 2027. (CEF2) iznosi 33,7 milijardi EUR.

CEF je instrument kojim se upravlja na središnjoj razini. Provodi se uz pomoć Europske izvršne agencije za klimu, infrastrukturu i okoliš (CINEA) u prometnom i energetskom sektoru te uz pomoć Europske izvršne agencije za zdravlje i digitalno gospodarstvo (HaDEA) u digitalnom sektoru. Temelji se na tržišnom natjecanju među projektima koje su tijekom redovitih poziva na podnošenje prijedloga u okviru CEF-a podnijeli nositelji projekata kao što su upravitelji infrastrukture ili privatna poduzeća. Tim se tržišnim natjecanjem postiže visoka kvaliteta pripreme projekata i potiče njihova pravodobna provedba. Navedenim modelom upravljanja jamči se da se sredstvima iz CEF-a pruža potpora prioritetima utvrđenima u Uredbi. CEF se provodi u okviru višegodišnjih programa rada u kojima se navode raspored poziva na podnošenje prijedloga, njihove teme, okvirni proračun te kriteriji za odabir i dodjelu.

Promet:

Kad je riječ o **prometnom** sektoru, iz CEF-a se financiraju infrastrukturni projekti od zajedničkog interesa koji se odnose na dovršetak i modernizaciju transeuropske prometne mreže (TEN-T) kako bi se doprinijelo razvoju učinkovite, međusobno povezane i multimodalne transeuropske prometne mreže i infrastrukture za pametnu, interoperabilnu, održivu, uključivu, pristupačnu, sigurnu i zaštićenu mobilnost. Osim toga, CEF-om se dijelovi mreže TEN-T nastoje prilagoditi za prometnu infrastrukturu s dvojnom namjenom kako bi se poboljšala i civilna i vojna mobilnost. Za potprogram CEF-a za promet za razdoblje 2021. – 2027. izdvojena su sredstva u iznosu od 25,8 milijardi EUR. Ukupno 11,3 milijarde EUR namijenjeno je zemljama koje ispunjavaju uvjete za primanje potpore iz Kohezijskog fonda, a 1,7 milijardi EUR za projekte vojne mobilnosti s dvojnom namjenom.

[1] Uredba (EU) 2021/1153 Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2021. o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe i stavljanju izvan snage uredaba (EU) br. 1316/2013 i (EU) br. 283/2014 (Tekst značajan za EGP), SL L 249, 14.7.2021., str. 38.

Višegodišnji program rada u okviru CEF-a za promet, donesen u kolovozu 2021.[2] i izmijenjen u srpnju 2023.[3], obuhvaća godišnje pozive na podnošenje prijedloga od 2021. do 2024. Zbog izrazito velikog interesa za te pozive, stupnja razvijenosti projekata i sve veće inflacije uslijed ruske invazije na Ukrajinu, izmjenom višegodišnjeg programa rada omogućeno je da se sva raspoloživa proračunska sredstva u okviru tekućeg VFO-a isplate na početku razdoblja za pozive u okviru CEF-a za promet za 2023. i 2024.

Energetika:

Cilj je potprograma CEF-a za energetiku (**CEF za energetiku**) razviti projekte od zajedničkog interesa i projekte od uzajamnog interesa u okviru politike transeuropskih energetskih mreža (TEN-E)[4] kako bi se dodatno integriralo unutarnje energetsko tržište, povećala interoperabilnost mreža na prekograničnoj i sektorskoj razini, olakšala dekarbonizacija gospodarstva i zajamčila sigurnost opskrbe. CEF za energetiku trebao bi olakšati i prekograničnu energetsku suradnju, među ostalim u projektima u području energije iz obnovljivih izvora. Proračun CEF-a za energetiku za razdoblje 2021. – 2027. iznosi 5,8 milijardi EUR.

Prvi višegodišnji program rada za CEF za energetiku donesen je u kolovozu 2021[5]. Izmijenjen je u listopadu 2022.[6] kao posljedica agresivnog rata Rusije protiv Ukrajine kako bi se pružila tehnička pomoć za dodatna ispitivanja potrebna za brže usklađivanje elektroenergetskog sustava baltičkih država s kontinentalnom europskom mrežom[7].

Revidirana Uredba o transeuropskoj energetskoj infrastrukturi (TEN-E)[8] stupila je na snagu 2022. U njoj se utvrđuju smjernice za politiku transeuropske energetske mreže i postupak odabira projekata od zajedničkog interesa unutar EU-a i projekata od uzajamnog interesa s trećim zemljama[9]. Ti infrastrukturni projekti od zajedničkog interesa i projekti od uzajamnog interesa jedna su od dvije kategorije projekata koji ispunjavaju uvjete za financiranje iz CEF-a za energetiku (druga su kategorija prekogranični projekti u području obnovljive energije).

Tom je revizijom Uredba o TEN-E-u usklađena s ciljem klimatske neutralnosti EU-a do 2050. te je prihvatljivost plinskih infrastrukturnih projekata ograničena na one potrebne za okončanje energetske izolacije Cipra i Malte. Uvedene su i nove kategorije projekata:

---

[2] Provedbena odluka Komisije C(2021) 5763 final od 5. kolovoza 2021. o financiranju Instrumenta za povezivanje Europe u prometnom sektoru i donošenju programa rada za razdoblje 2021. – 2027.

[3] Provedbena odluka Komisije (2023) 4886 final od 25. kolovoza 2023. o izmjeni Provedbene odluke C(2021) 5763 final o financiranju Instrumenta za povezivanje Europe u prometnom sektoru i donošenju programa rada za razdoblje 2021. – 2027.

[4] Definirano u Uredbi (EU) br. 2022/869 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2022. o smjernicama za transeuropsku energetsku infrastrukturu, SL L 152, 3.6.2022, str. 45.

[5] Provedbena odluka Komisije (2021) 5791 final od 6. kolovoza 2021. o financiranju sektora energetike u okviru Instrumenta za povezivanje Europe i donošenju višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2021. – 2027.

[6] Provedbena odluka Komisije (2022) 7393 final od 13. listopada 2022. o izmjeni Provedbene odluke C(2021) 5791 final o financiranju sektora energetike u okviru Instrumenta za povezivanje Europe i donošenju višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2021. – 2027.

[7] Vidjeti: Financiranje projekata od zajedničkog interesa (europa.eu).

[8] Uredba (EU) 2022/869 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2022. o smjernicama za transeuropsku energetsku infrastrukturu, izmjeni uredaba (EZ) br. 715/2009, (EU) 2019/942 i (EU) 2019/943 i direktiva 2009/73/EZ i (EU) 2019/944 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 347/2013, SL L 152, 3.6.2022, str. 45.

[9] Projekti od uzajamnog interesa uvedeni su revizijom Uredbe o TEN-E-u 2022. te su prvi ispunjavali uvjete za podnošenje zahtjeva za financiranje iz CEF-a za energetiku 2024.

odobalne elektroenergetske mreže, projekti u području vodika i elektrolizatori. U kontekstu revizije u studenom 2023. donesen je novi popis projekata od zajedničkog interesa i projekata od uzajamnog interesa, u kojem su navedeni odabrani projekti u novim kategorijama, čime su od 2024. postali prihvatljivi za prijavu za financiranje iz CEF-a[10].

Novi višegodišnji program rada za razdoblje 2024. – 2027. donesen je u veljači 2024.[11]

Digitalni sektor:

S proračunom od otprilike 1,6 milijardi EUR ciljevi su **CEF-a u digitalnom sektoru** pridonijeti uvođenju sigurnih i zaštićenih digitalnih mreža vrlo velikog kapaciteta i 5G sustava, povećati otpornost i kapacitet digitalnih mrežnih okosnica na području EU-a njihovim povezivanjem sa susjednim državnim područjima te poticati digitalizaciju prometnih i energetskih mreža. CEF u digitalnom sektoru (2021. – 2027.) ima različite ciljeve i veći proračun od svojeg prethodnika, CEF-a u sektoru telekomunikacija (2014. – 2020.). CEF u digitalnom sektoru usmjeren je na bespovratna sredstva za uvođenje infrastrukture za digitalnu povezivost od paneuropskog značaja, dok je iz CEF-a u sektoru telekomunikacija izdvojeno 117 milijuna EUR za financijske instrumente kojima se financira uvođenje širokopojasne infrastrukture, 130 milijuna EUR za WiFi4EU, a ostatak proračuna za digitalne usluge (otprilike 900 milijuna EUR).

Prvi višegodišnji program rada u okviru CEF-a u digitalnom sektoru, koji obuhvaća pozive od 2021. do 2023., donesen je u prosincu 2021.[12] i izmijenjen u travnju 2023.[13] kako bi se uzele u obzir promjene u pripravnosti i potražnji dionika te najnovije promjene u prioritetima politike. Drugi višegodišnji program rada u okviru CEF-a u digitalnom sektoru (2024. – 2027.) donesen je u listopadu 2024.[14]

II. Pozivi na podnošenje prijedloga od 2021. do 2024.

Promet:

Sredstva iz **CEF-a za promet** uglavnom se dodjeljuju na temelju godišnjih poziva na podnošenje prijedloga. Dosad su pokrenuta i zaključena tri godišnja opća i kohezijska poziva,

[10] Delegirana uredba Komisije (EU) 2024/1041 od 28. studenog 2023. o izmjeni Uredbe (EU) 2022/869 Europskog parlamenta i Vijeća u vezi s popisom projekata od zajedničkog interesa i projekata od uzajamnog interesa Unije, SL L, 2024/1041, 8.4.2024.

[11] Prilog Provedbenoj odluci Komisije (2024) 482 final od 1. veljače 2024. o izmjeni Provedbene odluke Komisije C(2022) 7393 o financiranju sektora energetike u okviru Instrumenta za povezivanje Europe i donošenju višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2021. – 2027.

[12] Prilog Provedbenoj odluci Komisije (2021) 9463 final od 16. prosinca 2021. o financiranju Instrumenta za povezivanje Europe u digitalnom sektoru i donošenju višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2021. – 2025. Višegodišnji program rada za razdoblje 2021. – 2023 – Instrument za povezivanje Europe u digitalnom sektoru | Izgradnja digitalne budućnosti Europe.

[13] Prilog Provedbenoj odluci Komisije (2023) 2533 final od 19. travnja 2023. o izmjeni Provedbene odluke C(2021) 9463 o financiranju Instrumenta za povezivanje Europe u digitalnom sektoru i donošenju višegodišnjeg plana rada za razdoblje 2021. – 2025. Višegodišnji program rada za razdoblje 2021. – 2023 – Instrument za povezivanje Europe u digitalnom sektoru | Izgradnja digitalne budućnosti Europe.

[14] Prilog Provedbenoj odluci Komisije (2024) 6891 od 9. listopada 2024. o financiranju Instrumenta za povezivanje Europe u digitalnom sektoru i donošenju višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2024. – 2027.

s dostupnim proračunom od 19 milijardi EUR. Omotnica za vojnu mobilnost (1,7 milijardi EUR) u cijelosti je dodijeljena u okviru tri poziva od 2021. do 2023. Posljednji poziv za opću i kohezijsku omotnicu (2,5 milijardi EUR) zaključen je u siječnju 2025., a evaluacija je u tijeku. To je bio prvi poziv na podnošenje prijedloga koji se temeljio na revidiranoj Uredbi o TEN-T-u[15] koja je stupila na snagu 2024.

Odaziv na pozive pokazao je velik interes nositelja projekata, s brojem prijava koji je gotovo tri puta veći od raspoloživog proračuna. Ničim izazvani ruski agresivni rat protiv Ukrajine ukazao je i na potrebu za podupiranjem razvoja civilno-vojne prometne infrastrukture kako bi se otklonile posljedice nove geopolitičke situacije. Porast cijena energije i sirovina te nedostatak radne snage uzrokovali su dodatne potrebe za financiranjem. U tom je kontekstu Komisija, u dogovoru s Odborom CEF-a, iskoristila fleksibilnost predviđenu višegodišnjim programom rada za pozive na podnošenje prijedloga za 2021. i 2022. (dodijelivši do 20 % dodatnih sredstava u odnosu na iznos naveden u prvotnom programu rada). Nadalje, u srpnju 2023. višegodišnji program rada u okviru CEF-a za razdoblje 2021. – 2027. izmijenjen je kako bi se sva raspoloživa proračunska sredstva u okviru tekućeg VFO-a dodatno isplatila na početku razdoblja za pozive na podnošenje prijedloga u okviru CEF-a za promet za 2023. i 2024.

Dio proračuna CEF-a za promet dodijeljen je **Instrumentu za infrastrukturu za alternativna goriva** (AFIF), koji je uspostavljen kao instrument za mješovito financiranje u kojem se bespovratna sredstva CEF-a kombiniraju s financijskim instrumentima koje stavljaju na raspolaganje nacionalne razvojne ili poslovne banke. S proračunom od 2,3 milijarde EUR AFIF je namijenjen infrastrukturi za alternativna goriva, kao što su stanice za električno punjenje, električna energija s kopna za brodove na vezu, postaje za opskrbu vodikom itd. Stalno otvoreni poziv na podnošenje prijedloga u okviru AFIF-a 2021. (s pet datuma zaključenja) zatvoren je krajem 2023.

Drugi stalno otvoreni poziv u okviru AFIF-a, s preostalim proračunom od 1 milijarde EUR, objavljen je u veljači 2024., s tri datuma zaključenja svakih šest mjeseci do početka 2026. Prvi je datum zaključenja bio rujan 2024. Do tog datuma zaključenja dodijeljen je 421 milijun EUR za 39 odabranih prijedloga.

Tablica 1: ***Pozivi na podnošenje prijedloga u okviru CEF-a za promet za razdoblje 2021. – 2023.***

	Prijedlozi		**Proračun**			**Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun***
Omotnica	**Prihvatljivi**	**Uspješni**	**Okvirni**	**Zatraženi**	**Dodijeljeni**	
Općenita	909	299	8,5 milijardi	30,7 milijardi	9,5 milijardi	3,6
Kohezijska	214	109	8,8 milijardi	19,6 milijardi	9 milijardi	2,2
AFIF	191	167	1,9 milijardi	2 milijarde	1,7 milijardi	1
Vojna mobilnost	186	95	1,7 milijardi	5 milijardi	1,7 milijardi	2,9
Ukupno	1 454	631	20,3 milijarde	56,8 milijardi	21,5 milijardi	2,8

(*) Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun: zatražena sredstva podijeljena s okvirnim proračunom poziva.

[15] Uredba (EU) 2024/1679 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o smjernicama Unije za razvoj transeuropske prometne mreže, izmjeni Uredbe (EU) 2021/1153 i Uredbe (EU) br. 913/2010 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 1315/2013, SL L, 2024/1679, 28.6.2024.

Energetika:

Proračun **CEF-a za energetiku** dodjeljuje se u okviru sljedećih poziva: (i) poziv za projekte energetske infrastrukture (prvotno samo za projekte od zajedničkog interesa, ali su od 2024. prihvatljivi projekti od uzajamnog interesa) i (ii) pozivi za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora, koji obuhvaćaju poziv za pripremne studije i poziv za tehničke studije i radove.

Poziv za projekte od zajedničkog interesa u okviru CEF-a objavljivao se svake godine, s okvirnim proračunom od 785 milijuna EUR za 2021., 800 milijuna EUR za 2022., 750 milijuna EUR za 2023. i 850 milijuna EUR za 2024. U pozivima za projekte od zajedničkog interesa u okviru CEF-a zabilježen je velik broj prijava, zbog čega su za odgovarajuće prijedloge financiranja dodijeljena bespovratna sredstva u vrijednosti od 95 % okvirnih proračuna poziva.

Tablica 2: ***Pozivi za projekte od zajedničkog interesa u okviru CEF-a za energetiku za razdoblje 2021. – 2024.***

	Prijedlozi		Proračun			Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun*
Godina	**Prihvatljivi**	**Uspješni**	**Okvirni**	**Zatraženi**	**Dodijeljeni**	
2021.	11	5	785 milijuna	1,3 milijarde	1 milijarda	1,66
2022.	19	8	800 milijuna	1,3 milijarde	601 milijun	1,68
2023.	11	8	750 milijuna	1,3 milijarde	566 milijuna	1,67
2024.	70	41	850 milijuna	3,1 milijarda	1,25 milijardi	3,67
Ukupno	111	21	3,2 milijarde	7 milijardi	3,5 milijardi	2,20

(*) Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun: zatražena sredstva podijeljena s okvirnim proračunom poziva.

U pozivu za 2021. dodijeljen je veći iznos nego što je prvotno predviđeno u okvirnom proračunu poziva. Iako je broj prijava za sljedeće pozive na podnošenje prijedloga 2022. i 2023. bio veći od raspoloživog proračuna, Komisija je dodijelila nešto manje iznose od prvotnih proračuna poziva. To je zbog stroge selekcije projekata, pri čemu se uzimaju u obzir stupanj razvijenosti te vjerojatnost njihove realizacije, relevantnost podnesenih prijedloga s obzirom na kriterije za dodjelu i opravdanost potreba za financiranjem (manjak financijskih sredstava koji se ne bi mogao riješiti bez financiranja iz CEF-a).

Poziv za 2024., s okvirnim proračunom od 850 milijuna EUR, otvoren je u travnju 2024. i zatvoren u listopadu 2024., pri čemu je za 41 od 70 prihvatljivih prijedloga dodijeljeno 1,25 milijardi EUR.

Pozivi za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora

Od 2021. organizirano je pet **poziva za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora**: tri poziva za pripremne studije (2021., 2022. i 2023.) i dva poziva za tehničke studije i radove (2022. i 2023.). Kad je riječ o pripremnim studijama, na prvi poziv prijavilo se relativno malo sudionika zbog novosti programskog dijela. U sljedeće dvije godine omjer financiranja znatno se poboljšao, iako je i dalje nizak, što ukazuje na proces razvoja portfelja projekata koji odgovaraju kriterijima.

Tablica 3: ***Pozivi za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora u okviru CEF-a za energetiku za razdoblje 2021. – 2023.***

	Prijedlozi		Proračun			Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun*
Godina	**Prihvatljivi**	**Uspješni**	**Okvirni**	**Zatraženi**	**Dodijeljeni**	
2021.	3	2	1 milijun	473 944	298 944	0,5
2022.	5	3	31 milijun	44 milijuna	22 milijuna	1,42
2023.	10	9	51 milijun	74 milijuna	68 milijuna	1,45
Ukupno	18	14	83 milijuna	118 milijuna	91 milijun	1,43

(*) Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun: zatražena sredstva podijeljena s okvirnim proračunom poziva.

Treći poziv za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora za tehničke studije i radove, s okvirnim proračunom od 80 milijuna EUR, otvoren je u listopadu 2024., a zatvoren u siječnju 2025. Pozivi za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora za pripremne studije obustavljeni su 2024.

Digitalni sektor:

Prva tri poziva (2021., 2022. i 2023.) odnosila su se na teme temeljne povezivosti za strategiju Digital Global Gateways, tehnologije 5G i oblaka na rubu mreže za pametne zajednice, pokrivenosti mrežom 5G duž prometnih koridora i mrežnih okosnica za paneuropske federacije oblaka. Ti su pozivi otkrili da postoji velika potražnja za određenim temama (podmorski kabeli), a manja potražnja za drugima (kao što su 5G koridori zbog trenutačne nespremnosti tržišta). Zbog toga su program rada i dodjela sredstava dinamički prilagođeni usmjeravanjem sredstava na otpornu, visokokapacitetnu i suverenu povezivost unutar EU-a i na međunarodnoj razini. To je bio značajan doprinos drugom programu rada u okviru CEF-a u digitalnom sektoru (2024. – 2027.).

Tablica 4: ***Pozivi u okviru CEF-a u digitalnom sektoru za razdoblje 2021. – 2023.***

	Prijedlozi		Proračun			Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun*
Godina	**Prihvatljivi**	**Uspješni**	**Okvirni**	**Zatraženi**	**Dodijeljeni**	
2021.	51	38	258 milijuna	555 milijuna	151 milijun	2,15
2022.	63	38	277 milijuna	923 milijuna	260 milijuna	3,33
2023.	70	52	241 milijun	578 milijuna	273 milijuna	2,39
Ukupno	184	128	776 milijuna	2,056 milijardi	684 milijuna	2,64

(*) Stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun: zatražena sredstva podijeljena s okvirnim proračunom poziva.

III. Glavna područja za ulaganja

Promet:

U skladu s člankom 3. stavkom 2. točkom (a) podtočkom i. Uredbe o CEF-u **CEF za promet** mora doprinijeti razvoju učinkovite, međusobno povezane i multimodalne transeuropske

prometne mreže i infrastrukture za pametnu, interoperabilnu, održivu, uključivu, pristupačnu, sigurnu i zaštićenu mobilnost.

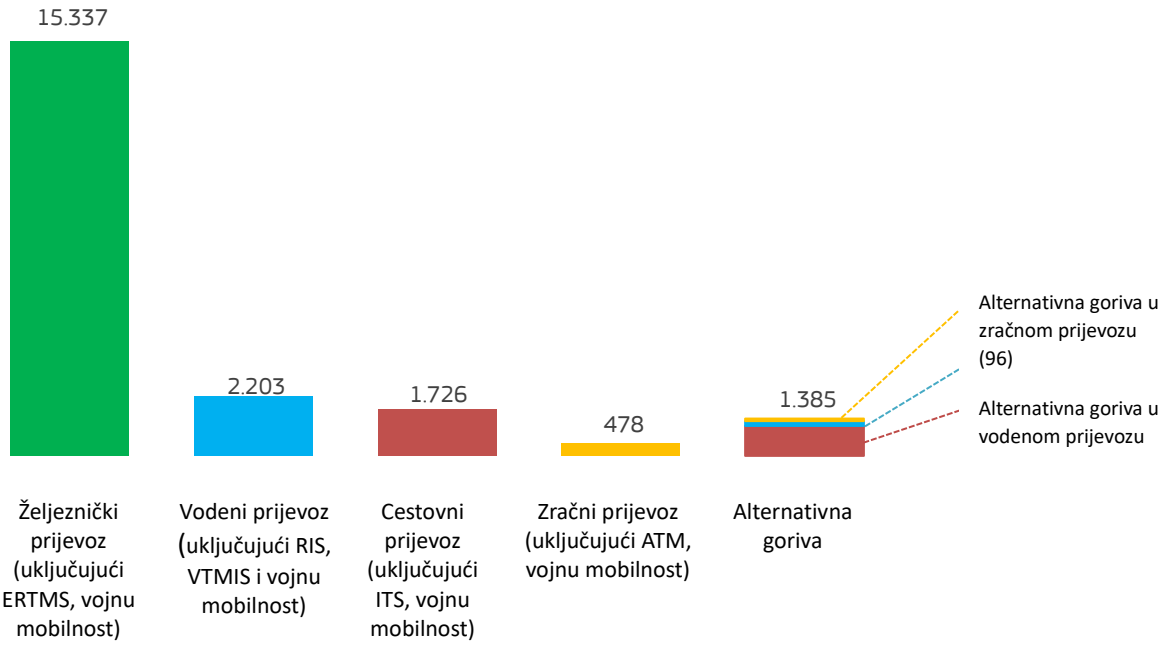
U članku 4. stavku 1. te uredbe navedeno je da se iz CEF-a mora izdvojiti 60 % financijskog proračuna za **klimatske ciljeve**. U okviru CEF-a za promet taj je cilj premašen jer je 79 % njegovih sredstava namijenjeno održivom prometu. Ulaganja su se odnosila na elektrificiranu željezničku infrastrukturu, uključujući povezane signalizacijske podsustave (ERTMS), na unutarnje plovne putove i multimodalni prijevoz te na uvođenje infrastrukture za vozila s nultim emisijama. Iz CEF-a se financiraju i kompenzacijske mjere za infrastrukturne projekte (ponovno pošumljavanje, posebna infrastruktura koja omogućuje kontinuitet prirodnih staništa ili koridori za siguran prelazak životinja). Nadalje, u okviru poziva na podnošenje prijedloga za 2023. uveden je element „otpornost na klimatske promjene”, na temelju kojeg se u razvoj infrastrukturnih projekata uključuju mjere za ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbu njima.

Ulaganja po vrsti prijevoza

Od 2021. do 2024. europska prometna infrastruktura financirana je iz programa CEF s više od 21 milijarde EUR. Većina tog ulaganja odnosi se na **željezničke** projekte, za koje je dodijeljeno više od 15 milijardi EUR. Ulaganja u tu kategoriju kreću se od izgradnje i nadogradnje željezničkih pruga do uvođenja Europskog sustava za upravljanje željezničkim prometom (ERTMS).

Osim toga, iz CEF-a za promet financiraju se poboljšanja u **vodnom** prometu, pri čemu je više od 2 milijarde EUR dodijeljeno za morske ili riječne luke, unutarnje plovne putove, digitalizaciju (sustavi nadzora plovidbe i informacijski sustavi – VTMIS i riječni informacijski servisi – RIS) i nadogradnju terminala. Iz CEF-a za promet financiraju se i **cestovni** projekti, kao što su izgradnja i nadogradnja cesta u mreži TEN-T te razvoj sigurnih i zaštićenih parkirališta i inteligentnih prometnih sustava (ITS). U okviru **zračnog** prijevoza iz CEF-a se financiraju upravljanje zračnim prometom (istraživanje o upravljanju zračnim prometom jedinstvenog europskog neba – SESAR) i nadogradnje zračnih luka (u okviru vojne mobilnosti). Nadalje, iz CEF-a za promet financiraju se poboljšanja infrastrukture za sve vrste prijevoza radi lakše mobilnosti vojnih sredstava. Naposljetku, 1,38 milijardi EUR dodijeljeno je za **infrastrukturu za alternativna goriva**, od čega se najveći dio odnosi na punjenje cestovnih vozila, nakon čega slijede plovila i zrakoplovi u mirovanju.

Tablica 5: ***Ulaganja u okviru CEF-a za promet po vrsti prijevoza (2021. – 2024., u milijunima EUR)***[16]

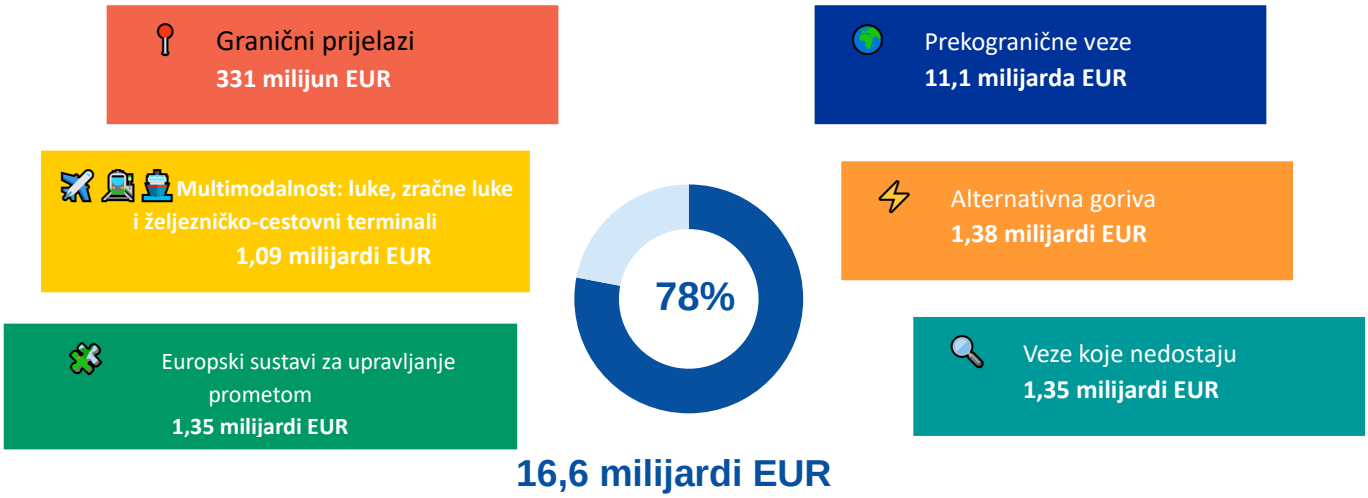
Većina sredstava CEF-a (80 %) dodjeljuje se za projekte u osnovnoj mreži TEN-T, od čega je 13 % namijenjeno za sveobuhvatnu mrežu, a 7 % za projekte koji se ne mogu povezati s određenim dijelom mreže TEN-T, ali su i dalje važni za njezino dovršenje (npr. SESAR, ITS, sastavni dijelovi ERTMS-a u vozilu itd.).

Prekogranična povezivost

Iz CEF-a za promet financira se prekogranična povezivost za neometano putovanje u EU-u, a 78 % sredstava CEF-a za promet namijenjeno je projektima koji se odnose na prekogranične veze ili veze koje nedostaju, osiguravanje multimodalnosti, postavljanje infrastrukture za alternativna goriva i usklađivanje sustava upravljanja prometom. To je uključivalo i financiranje pet vodećih prekograničnih projekata (tunel Lyon – Torino, osnovni tunel Brenner, tunel Fehmarn Belt, Rail Baltica, Seine-Escaut/Scheldt) i njihove pristupne putove.

[16] Isključujući sporazume o dodjeli bespovratnih sredstava koji su u pripremi.

Slika 1: ***Potpora CEF-a za promet za prekograničnu povezivost***

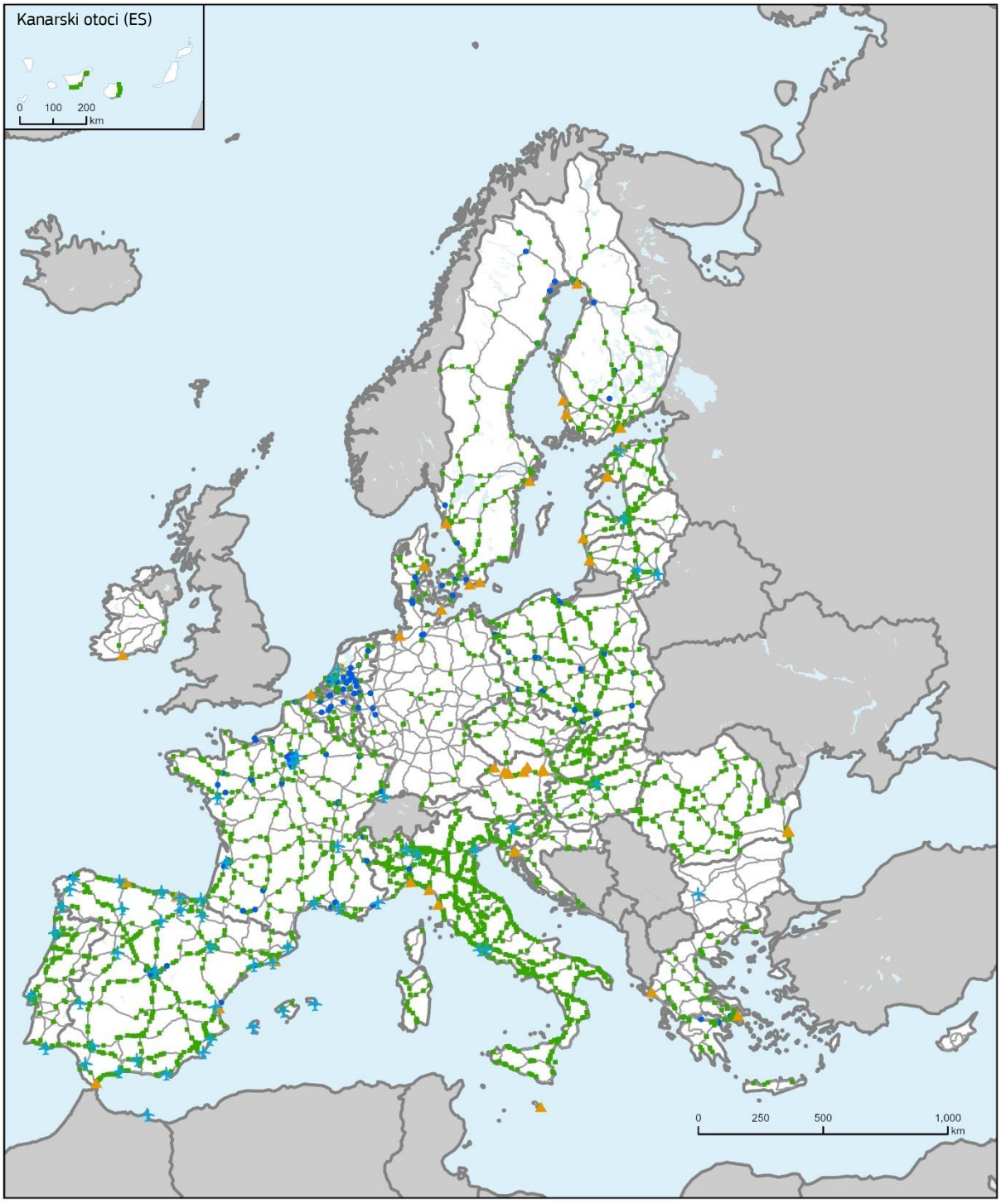
Većinom prekograničnih projekata poboljšavaju se ili uspostavljaju željezničke veze, ali iz CEF-a se financiraju i veze unutarnjih plovnih putova i nekoliko cestovnih dionica. Na primjer, projekt povećanja dubine i kapaciteta plovnog puta na velikom uskom grlu na Dunavu u koridoru Rajna / Meuse-Majna-Dunav između Straubinga i Vilshofena u južnoj Njemačkoj financiran je iz CEF-a.

Infrastruktura za alternativna goriva

Uvođenje infrastrukture za alternativna goriva financira se s više od 1,38 milijardi EUR iz CEF-a za promet, uglavnom za projekte uvođenja stanica za punjenje na cestama mreže TEN-T i stanica za električno punjenje. Iz njega se financiraju i postavljanje električne energije s kopna za brodove na vezu, elektrifikacija zemaljskih operacija u zračnim lukama i postaje za opskrbu vodikom.

Od 2021. stavljeno je u upotrebu otprilike 1500 mjesta za opskrbu alternativnim gorivima duž transeuropske prometne mreže, uglavnom za laka vozila. Očekujemo da će se u okviru dosad odabranih projekata ugraditi više od 25 000 mjesta za opskrbu za laka vozila i gotovo 2000 mjesta za opskrbu za teška vozila. Portfelj projekata za alternativna goriva pridonijet će i dekarbonizaciji operacija u 63 europske zračne luke i uvođenju napajanja električnom energijom s kopna za plovila u 28 europskih luka.

Karta 1: ***Infrastruktura za punjenje alternativnim gorivima financirana iz CEF-a za promet (2021. – 2024.)***

Opskrba alternativnim gorivom za zrakoplove u mirovanju

Opskrba alternativnim gorivom za sudionike u cestovnom prometu, električna energija

Opskrba alternativnim gorivom za sudionike u cestovnom prometu, vodik

Opskrba alternativnim gorivom za sudionike u pomorskom prometu/unutarnjim plovnim putovima

Ceste mreže TEN-T

Države članice EU-a (uključujući prekomorska područja)

Treće zemlje

Izrada karte: CINEA, lipanj 2025.

© EuroGeographics za administrativne granice.

Digitalizacija prometa

Iz CEF-a za promet financira se digitalizacija europskog prometa posebnim pozivima na podnošenje prijedloga koji se odnose na pametnu i interoperabilnu mobilnost u okviru opće i kohezijske omotnice. Na temelju tih poziva dodijeljeno je više od 1,4 milijarde EUR financijskih sredstava za 93 projekta. Gotovo polovina tog iznosa dodijeljena je za projekte ERTMS-a (46 %), a zatim projekte SESAR (23 %) i ITS (17 %). Projekti koji uključuju preostale sustave (npr. elektroničke informacije o prijevozu tereta (eFTI), RIS, europsko okružje jedinstvenog pomorskog sučelja (EMSWe) i VTMIS) činili su 13 %.

Sigurniji prijevoz

Iz CEF-a za promet financira se sigurnost na cestama izgradnjom sigurnih i zaštićenih parkirališta, uklanjanjem željezničko-cestovnih prijelaza, poboljšanjem cestovne infrastrukture zbog sigurnosnih razloga i uvođenjem ITS-a. Ukupno 58 projekata u području sigurnosti na cestama financira se s 3 milijarde EUR.

Vojna mobilnost

Jedan je od posebnih ciljeva CEF-a za promet prilagodba dijelova mreže TEN-T za dvojnu namjenu, čime se poboljšavaju i civilna i vojna mobilnost. To bi u slučaju krize trebalo omogućiti brza masovna kretanja vojnog osoblja i opreme u cijelom EU-u. U okviru tri poziva na podnošenje prijedloga za vojnu mobilnost (2021./2022./2023.) odabrano je ukupno 95 projekata u 21 državi članici. Projekti su prilično geografski uravnoteženi u cijelom EU-u, a dobro su zastupljeni na istočnom krilu. 45 % tih sredstava dodijeljeno je za željezničke projekte (npr. za nadogradnju željezničkih mostova, izgradnju dionica kolosijeka malih brzina za dulje i teže vlakove, povećanje minimalne visine tunela), 34 % za cestovne projekte (npr. za nadogradnju cestovnih dionica i mostova), 7 % za projekte u zračnim lukama (npr. za povećanje operativnih kapaciteta i pristupačnosti), a preostalim sredstvima financirani su projekti u lukama i terminalima (npr. za povećanje kapaciteta i povezivosti).

CEF-om se omogućuje financiranje **sinergijskih elemenata** koji se odnose na drugi sektor CEF-a (do 20 % prihvatljivih troškova). Sinergijski elementi CEF-a za promet, koji se uglavnom odnose na energetsku infrastrukturu, financiraju se s 64 milijuna EUR iz CEF-a u 34 projekta. Na primjer, u 20 projekata planira se postavljanje postaja za opskrbu vodikom i elektrolizatora, dok se u okviru osam projekata planira ugradnja solarnih ploča u zračnim lukama, lukama i željezničko-cestovnim terminalima.

CEF za promet komplementaran je i s programom **Obzor Europa**, primjerice za ozelenjivanje zračnih luka. Dok se iz CEF-a financira infrastruktura za alternativna goriva i pristup javnim prijevozom, iz programa Obzor Europa financiraju se inovativna energetski učinkovita ili nova digitalna i automatizirana rješenja za rad zračnih luka[17].

Energetika:

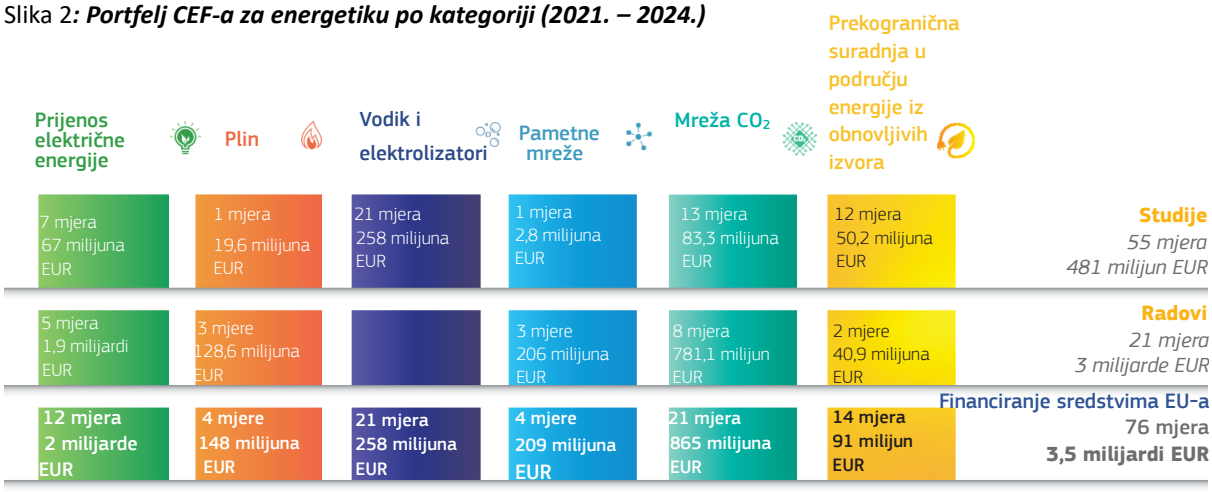
U okviru poziva na podnošenje prijedloga za projekte od zajedničkog interesa od 2021. primljeni su prijedlozi u pet različitih kategorija projekata (električna energija, plin, infrastruktura za prijevoz CO_2, pametne elektroenergetske mreže, vodik i elektrolizatori).

[17] Osiguravanje konkurentnih i održivih zračnih luka

U pozivu za 2021. električna energija bila je najvažnija kategorija projekata, u kojoj je za tri projekta za radove dodijeljeno 92 % bespovratnih sredstava EU-a. U pozivu za 2022. električna energija ponovno je bila najvažnija kategorija, u kojoj je dodijeljeno 52 % sredstava EU-a (64 % ako se računa u kombinaciji s elektroenergetskim pametnim mrežama). U pozivu za 2023. prometna infrastruktura za CO_2 bila je najveća kategorija, u kojoj je dodijeljeno 80 % sredstava EU-a. U pozivu za 2024. električna energija (uključujući odobalne mreže i skladištenje) ponovno je bila najvažnija kategorija, u kojoj je dodijeljeno 57% sredstava EU-a (59% ako se računa u kombinaciji s elektroenergetskim pametnim mrežama).

Od 2021. do 2024. u okviru poziva na podnošenje prijedloga za projekte od zajedničkog interesa sredstvima CEF-a za energetiku u iznosu od 3,5 milijardi EUR financirana su 62 projekta: od toga su 43 projekta bili projekti za studije, financirani s gotovo 431 milijun EUR, a preostalih 19 bili su projekti za radove, financirani s više od 3 milijarde EUR. Sredstvima u iznosu od 91,2 milijuna EUR financirano je i 14 projekata (12 studija i dva rada) u okviru poziva za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora.

Slika 2*: **Portfelj CEF-a za energetiku po kategoriji (2021. – 2024.)***

Električna energija i pametne elektroenergetske mreže

Iz CEF-a je financirano 16 projekata u području električne energije s više od 2 milijarde EUR. Važni projekti za koje su dodijeljena bespovratna sredstva za radove uključuju: euroazijski interkonekcijski vod između Grčke i Cipra (658 milijuna EUR, 2021.), dodatne infrastrukturne elemente potrebne za usklađivanje sustava baltičkih država s kontinentalnim elektroenergetskim sustavom (166 milijuna EUR, 2021.), interkonekcijski vod ELMED između Sicilije i Tunisa (308 milijuna EUR, 2022.) i energetski otok Bornholm (645 milijuna EUR, 2024.).

Iz CEF-a su u iznosu od 209 milijuna EUR financirane i četiri mjere za pametne elektroenergetske mreže u četiri različita projekta od zajedničkog interesa. Najveći iznos bespovratnih sredstava za radove, 100 milijuna EUR, dodijeljen je za digitalizaciju mreža za distribuciju energije u Bavarskoj i Češkoj.

Mreža ugljikova dioksida

Iz CEF-a je financiran 21 projekt infrastrukture za prijevoz CO_2 u iznosu od 864 milijuna EUR. Najveći iznos bespovratnih sredstava za radove, 161 milijun EUR, dodijeljen je za I. fazu čvorišta Dunkirk za CO_2.

Financiranje kritične prekogranične infrastrukture za mreže i skladištenje CO_2 iz CEF-a uvelike je komplementarno s programom Obzor Europa, iz kojeg se financiraju istraživački projekti za istraživanje izvedivosti novih tehnologija za industrijsko upravljanje ugljikom i dokazivanje održivosti tehnologija s tehnološkog i gospodarskog stajališta[18].

Prirodni plin

Iz CEF-a su financirana četiri projekta povezana s plinom u iznosu od 148 milijuna EUR. Najveći iznos bespovratnih sredstava za radove, 78 milijuna EUR, dodijeljen je za skladištenje plina u Bugarskoj. Općenito, iako se na projekte povezane s prirodnim plinom odnosio znatan udio sredstava dodijeljenih u okviru programa CEF I (1,454 milijarde EUR), u okviru CEF-a II njihov se udio smanjio, uglavnom zato što nakon revizije Uredbe o TEN-E-u više ne ispunjavaju uvjete za financiranje iz CEF-a za energetiku.

Vodik

Iz CEF-a je u iznosu od 258 milijuna EUR financiran 21 projekt u području vodika, od kojih su svi za studije. Najveći iznos bespovratnih sredstava, 33 milijuna EUR, dodijeljen je za španjolski projekt Hydrogen Backbone.

Prekogranični obnovljivi izvori energije

Iz CEF-a za energetiku financira se pet prekograničnih projekata u području energije iz obnovljivih izvora, u kojima sudjeluje osam država članica, i četiri druga projekta koji nemaju status prekogranične suradnje u području energije iz obnovljivih izvora za pripremne studije. Do 2024. odobren je 91 milijun EUR za 14 projekata, uključujući 12 tehničkih projekata i pripremnih studija te dva rada. Projekti obuhvaćaju niz tehnologija za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, kao što su energija vjetra na moru i na kopnu ili solarna fotonaponska energija, te primjena u energetici, kao što su centralizirano grijanje ili proizvodnja vodika iz obnovljivih izvora.

Kad je riječ o CEF-u za energetiku, **sinergijski elementi** uglavnom se odnose na prometnu infrastrukturu, kao što su pristaništa i postrojenja za utovar brodova. S obzirom na sve veću zrelost kategorija energetske infrastrukture obuhvaćenih novom Uredbom o TEN-E-u, posebno pametnih elektroenergetskih mreža i vodikovih mreža, očekuju se daljnje sinergije s prometnim i digitalnim potprogramima. U prekograničnom sektoru obnovljivih izvora energije novi projekti odnose se na cijele vrijednosne lance vodika, od proizvodnje do upotrebe u sektorima kao što su industrija i promet.

<u>Digitalni sektor:</u>

Poticanjem projekata od zajedničkog interesa i usmjeravanjem na prekograničnu međupovezanost CEF **u digitalnom sektoru** djeluje kao katalizator ekosustava digitalne povezivosti na razini EU-a. Nakon prva tri poziva iz CEF-a u digitalnom sektoru trenutačno

[18] Industrijsko upravljanje ugljikom: interaktivne priče. Industrijsko upravljanje ugljikom koje financira Europska unija

se financira 117 projekata koji obuhvaćaju glavne teme navedene u nastavku, s ukupnim proračunom većim od 640 milijuna EUR.

Temeljna povezivost za strategiju Digital Global Gateways

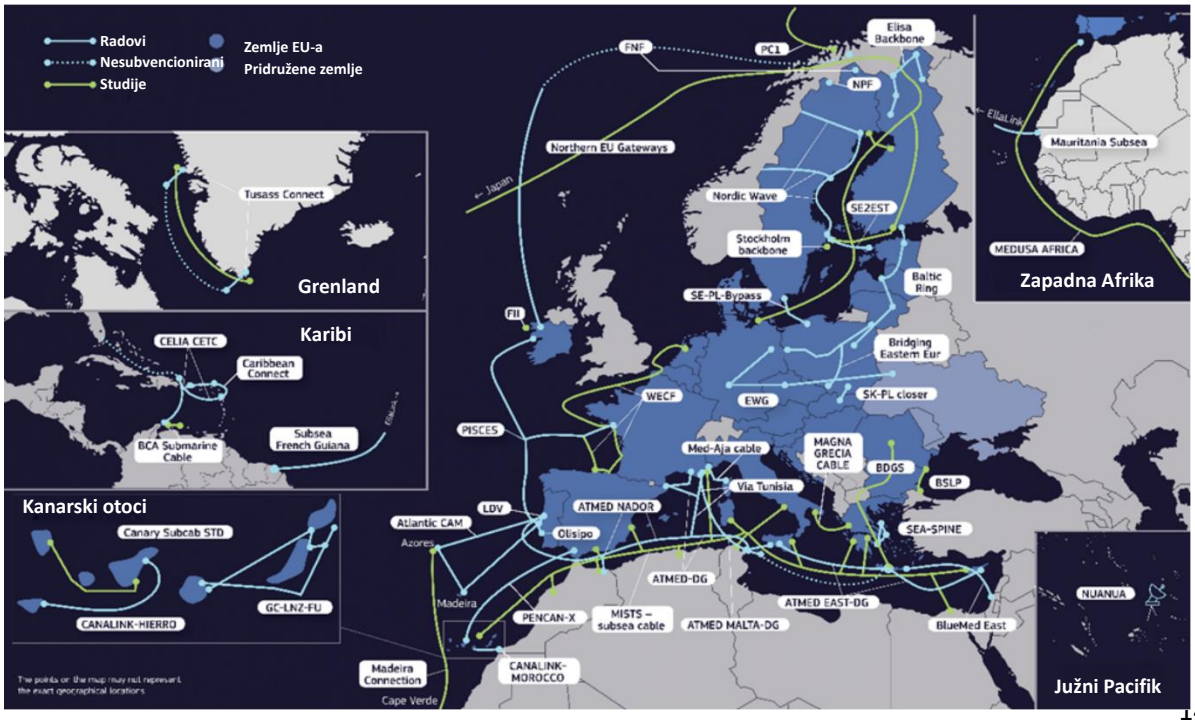
Iz CEF-a u digitalnom sektoru financira se uvođenje novih mrežnih okosnica ili znatno poboljšanje postojećih, uključujući podmorske kabele, u državama članicama i između njih te između EU-a i trećih zemalja. Od 2021. iz digitalnog potprograma CEF-a pruža se financijska potpora u ukupnom iznosu od 420 milijuna EUR za 51 projekt u okviru strategije Digital Global Gateways.

Ti projekti znatno pridonose jačanju globalnih veza između **Europe i Afrike** (npr. projekti Medusa Africa ili Canalink-Maroko), **Bliskog istoka** (npr. projekt BlueMed East) i **Azije** (povezivost Arktika) te učvršćivanju veza između država članica u Sredozemlju, Atlantiku, Baltičkom moru i kontinentalnoj Europi (uključujući srednju i istočnu Europu). Tim se projektima podupire i povezivost u **najudaljenijim** europskim **regijama** te **prekomorskim zemljama i područjima**, primjerice u Tihom oceanu (npr. projekt NUANUA), na Karibima (npr. projekt BCA), na Kanarskim otocima (npr. projekt PENCAN-X) i na području Azora i Madeire (npr. projekt Atlantic CAM).

Svi korisnici tih bespovratnih sredstava CEF-a subjekti su koje nadzire EU, a kabeli koji će se uvesti grade se pomoću sigurne tehnologije. Osim što jamče siguran prijenos terabajta podataka u sekundi, gotovo svi financirani kabeli koriste **pametne tehnologije**, koje djeluju kao veliki geografski senzori za praćenje aktivnosti u blizini i kao sustavi ranog upozoravanja za zaštitu same infrastrukture.

U drugom programu rada u okviru CEF-a u digitalnom sektoru za razdoblje 2024. – 2027. predviđena su dodatna 542 milijuna EUR za sufinanciranje projekata temeljne povezivosti. EU će u te kritične infrastrukture u okviru postojećeg financijskog okvira ukupno uložiti gotovo 1 milijardu EUR.

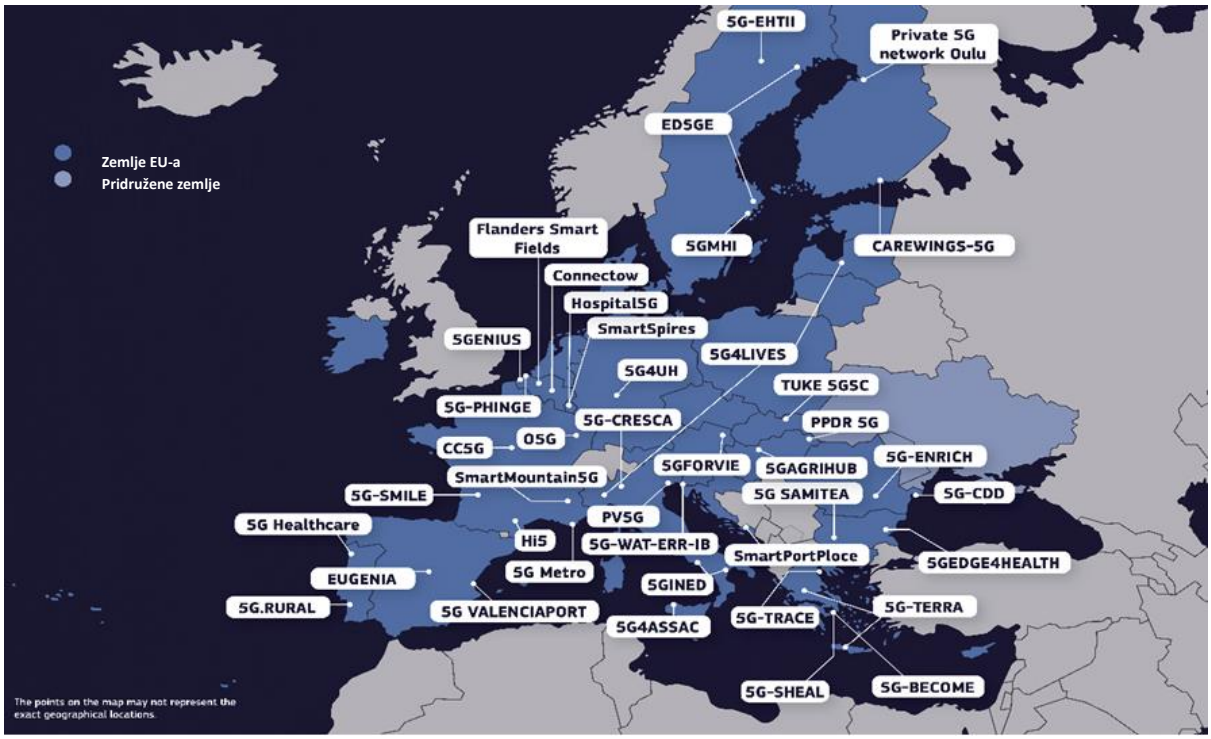
Karta *2*: ***Projekti CEF-a u digitalnom sektoru u okviru strategije Digital Global Gateway***

5G sustavi u područjima u kojima se nalaze socioekonomski pokretači

Od 2021. iz CEF-a u digitalnom sektoru izdvojena je ukupna financijska potpora od 128 milijuna EUR za 41 projekt za brzo uvođenje i upotrebu **5G tehnologije za pametne zajednice**. U okviru financiranih projekata 5G infrastruktura integrira se s **računalstvom u oblaku na rubu mreže**, s naglaskom na **samostalnoj 5G tehnologiji**, što omogućuje inovativne slučajeve upotrebe kao što su kirurški zahvati na daljinu, virtualna stvarnost za učenje, praćenje pomoću bespilotnih letjelica itd.

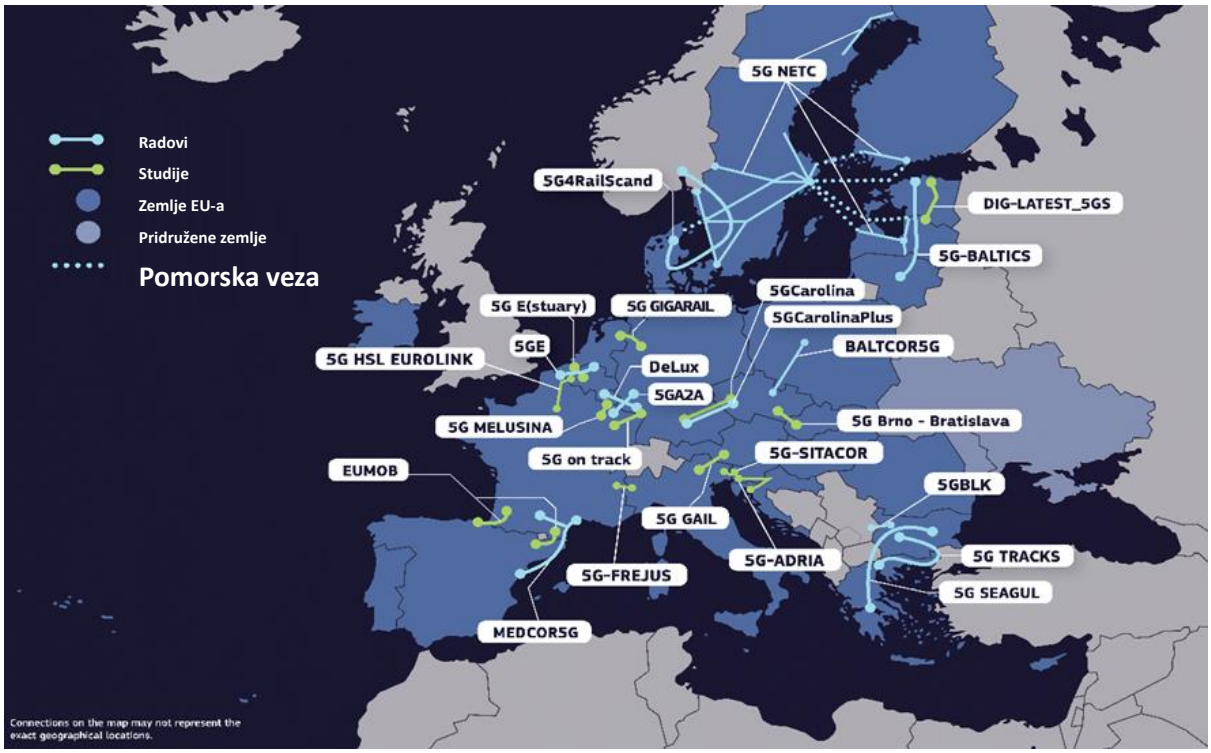
Karta 3: ***Projekti 5G za pametne zajednice***

Pokrivenost 5G mrežom duž glavnih prometnih koridora

Od 2021. iz CEF-a u digitalnom sektoru financira se 25 projekata (za radove i studije) za neprekinutu pokrivenost 5G mrežom duž prekograničnih prometnih koridora u ukupnom iznosu od 93 milijuna EUR. U dvanaest od tih projekata uvodi se samostalna 5G infrastruktura duž prekograničnih koridora mreže TEN-T, kao što su autoceste, željeznice ili pomorske trase, čime se osigurava neometana interoperabilnost nacionalnih 5G sustava. Infrastruktura koridora 5G omogućit će niz povezanih i automatiziranih usluga mobilnosti za vozila, vozače, putnike i druge relevantne sudionike.

Karta 4: ***Projekti za pokrivenost 5G mrežom duž glavnih prometnih pravaca***

Projekti koridora 5G duž glavnih koridora mreže TEN-T dobar su primjer **sinergija** različitih potprograma CEF-a. Iz digitalnog potprograma CEF-a financira se i uvođenje prekogranične digitalne infrastrukture (i) kako bi se ubrzala digitalizacija energetskog i prometnog sektora jačanjem interoperabilnosti i standardizacije (operativne digitalne platforme (ODP)) i (ii) kako bi se potaknuo „pozitivan" krug ulaganja u okviru javno-privatnog partnerstva. U okviru poziva za ODP za 2022. financiran je projekt koordinacije i potpore kojim se priprema temelj za projekt radova u drugom višegodišnjem programu rada CEF u digitalnom sektoru za razdoblje 2024. – 2027.

IV. Mjere poduzete u okviru CEF-a kao odgovor na nedavnu krizu

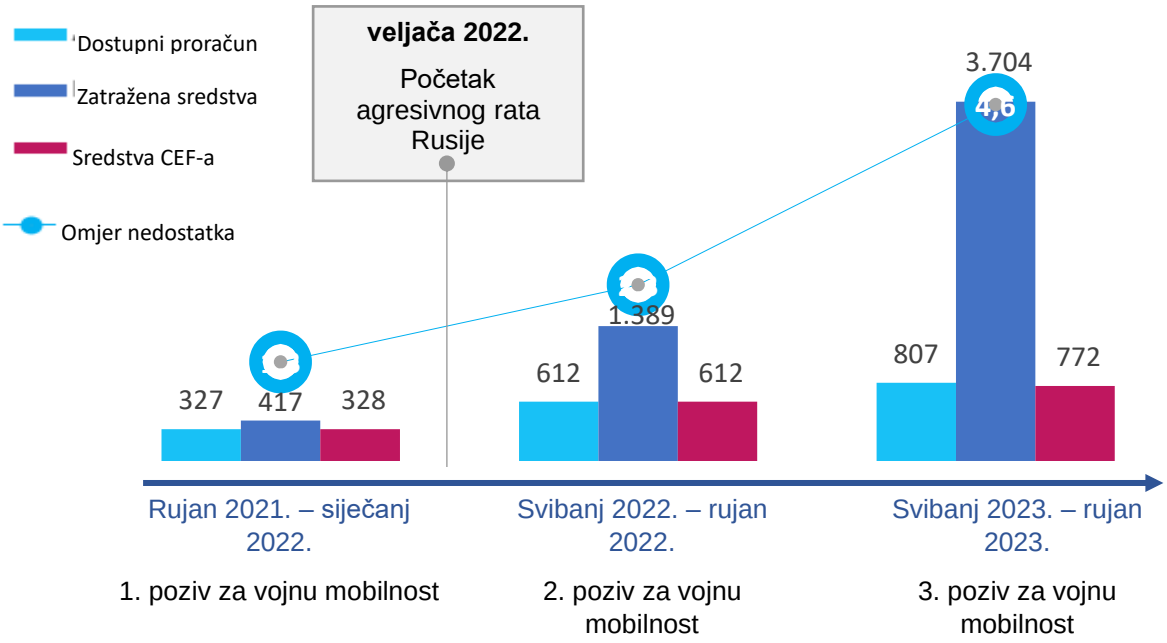
Proteklih godina CEF se pokazao fleksibilnim u reagiranju na nepredviđene izazove i krize. Zbog ničim izazvanog agresivnog rata Rusije, Ukrajina i Moldova zatražile su službeno pridruživanje programu CEF (sporazumi potpisani 9. svibnja i 6. lipnja 2023.). To korisnicima iz tih zemalja omogućuje neovisno sudjelovanje u pozivima CEF-a i ulogu promatrača na sastancima Odbora CEF-a. EU je obustavio njihove nacionalne financijske doprinose za programe EU-a sve dok su financijske poteškoće obiju zemalja uzrokovane ratom i dalje prisutne.

Promet:

Nakon što je započela ruska invazija na Ukrajinu u veljači 2022., dodjela omotnice za **vojnu mobilnost** maksimalno je ubrzana. Komisija je 2021. ubrzala evaluaciju prvog poziva na podnošenje prijedloga za vojnu mobilnost (koji je bio otvoren za prijave do siječnja 2022.), a zatim je već u svibnju 2022. objavila drugi poziv za vojnu mobilnost (četiri mjeseca ranije nego što je planirano). Preostali proračun isplaćen je na početku razdoblja, a posljednji poziv na podnošenje prijedloga objavljen je u svibnju 2023. Slijedom toga, omotnica za vojnu

mobilnost u iznosu od 1,7 milijardi EUR iskorištena je u samo dvije i pol godine. Tijekom tri poziva na podnošenje prijedloga stopa prijava u odnosu na raspoloživi proračun stalno se povećavala, s 1,2 u okviru poziva iz 2021. na 4,7 u okviru posljednjeg poziva iz 2023., što upućuje i na sve veće potrebe za ulaganjima u infrastrukturu s dvojnom namjenom.

Slika 3*: **Kretanje potražnje za financiranjem vojne mobilnosti u okviru CEF-a (u milijunima EUR)***

Osim toga, CEF za promet pokazao se prilagodljivim i ispunjavao je kritične potrebe koje su se pojavile na vanjskim granicama EU-a s Ukrajinom i Moldovom. Sredstvima CEF-a za promet podupire se inicijativa **„koridori solidarnosti”** i pridonosi uspostavi alternativnih ruta za prijevoz robe u Ukrajinu i Moldovu i iz njih nakon blokade ukrajinskih luka. U okviru CEF-a za promet osigurano je (nakon poziva na podnošenje prijedloga za 2022. i 2023.) ukupno oko 1,5 milijardi EUR sredstava za projekte kojima se poboljšavaju koridori solidarnosti i povezanost Ukrajine i Moldove sa susjednim državama članicama EU-a (Poljska, Slovačka, Mađarska, Rumunjska). Tim bi se projektima trebali poboljšati kapaciteti i pristup najvažnijim cestovnim i željezničkim graničnim prijelazima mreže TEN-T, konkretno proširenjem i nadogradnjom infrastrukture, poboljšanjem parkirališta, objekata za pretovar i opreme. Potpora Ukrajini uključuje i projekte za prilagodbu na europsku standardnu širinu kolosijeka (UIC) u Ukrajini kako bi se poboljšale njezine željezničke veze sa susjednim državama članicama. Prvi rezultati već su vidljivi na terenu.

Pandemija bolesti COVID-19 i agresivni rat Rusije protiv Ukrajine uzrokovali su visoku inflaciju, povećane troškove građevinskog materijala, manjak radne snage i poremećaje u lancima opskrbe. To je značilo da je projektima u okviru CEF-a bila potrebna brza dokapitalizacija kako bi se provele planirane mjere. Višegodišnji program rada stoga je izmijenjen kako bi se za pozive na podnošenje prijedloga u okviru CEF-a za promet za 2023. i 2024. na početku razdoblja mogla isplatiti sva proračunska sredstva dostupna u okviru tekućeg VFO-a.

Energetika:

Pandemija bolesti COVID-19 i ruska invazija na Ukrajinu utjecale su i na provedbu energetskih projekata financiranih iz CEF-a zbog naglog rasta cijena energije, znatnih povećanja troškova i nestašice u opskrbi sastavnim dijelovima za infrastrukturne projekte. Zbog toga je u nekim projektima došlo do kašnjenja, posebno zbog potrebe za uvođenjem alternativnih tehničkih rješenja i osiguravanjem dodatnih sredstava.

Kao odgovor na rusku invaziju Komisija je u svibnju 2022. donijela plan **REPowerEU**[19], na temelju kojeg je doneseno više zakonodavnih akata kojima se nastoji smanjiti ovisnost o ruskim fosilnim gorivima, diversificirati izvore opskrbe plinom, smanjiti potrošnju energije i ubrzati uvođenje obnovljivih izvora energije.

Iako su postojeća Uredba o CEF-u i revidirana uredba o TEN-E-u stupile na snagu prije plana REPowerEU, one su usklađene s njegovim ciljevima. Od 2013. projekti financirani iz CEF-a za energetiku doprinijeli su integraciji energetskog tržišta EU-a jer su poboljšali prekogranične veze i povećali sigurnost opskrbe. U 2021., 2022. i 2023. dodijeljena su bespovratna sredstva za radove u području skladištenja plina kojima će se riješiti problem sigurnosti opskrbe plinom u jugoistočnoj Europi, regiji koja je najizravnije pogođena ruskim prekidima opskrbe.

U revidiranoj Uredbi o TEN-E-u kategorije infrastrukture za fosilna goriva isključene su iz prihvatljivosti za status projekata od zajedničkog interesa, a uključene su nove kategorije infrastrukture koje su važne za dekarbonizaciju, posebno projekti u području vodika i odobalne elektroenergetske mreže. Prekogranični projekti u području obnovljive energije pridonose troškovno učinkovitom uvođenju dodatnih kapaciteta za energiju iz obnovljivih izvora i smanjenju ovisnosti EU-a o fosilnim gorivima.

Digitalni sektor:

Kao što je utvrđeno u području primjene projekata od zajedničkog interesa u digitalnom sektoru, CEF može pomoći u proširenju i jačanju digitalne povezivosti između EU-a i njegovih susjeda. **Projekt East West Gate** (koji se financira u okviru drugog poziva z podnošenje prijedloga) omogućit će pružanje digitalnih usluga Ukrajini i izravno povećati komunikacijske mogućnosti i kapacitete i s Ukrajinom i među zemljama EU-a.

U kontekstu ruskog agresivnog rata protiv Ukrajine te sukoba i nestabilnosti na Bliskom istoku postalo je nužno povećati otpornost i redundanciju **digitalne infrastrukture koja povezuje Europu s Azijom**. U okviru CEF-a već su financirana tri projekta uvođenja kabela u arktičkoj regiji, odnosno Far North Fiber, Polar Connect i TUSASS CONNECT. Ti su projekti dio vizije arktičke povezivosti, kojom će se u konačnici stvoriti alternativni put između Europe i Azije.

Nekolicinom projekata koji se financiraju u okviru digitalnog potprograma CEF-a unapređuje se digitalna povezivost u cijeloj Europi i sa susjednim regijama, uključujući sjevernu Afriku i zemlje istočne Europe (Ukrajina i Moldova), što prati širu geopolitičku strategiju jačanja digitalne otpornosti Europe, poticanja gospodarske integracije i promicanja regionalne stabilnosti. Proširenjem mreža velikog kapaciteta i usklađivanjem digitalnih standarda

[19] Komunikacija Komisije (2022) 230 final od 18.5.2022. o planu REPowerEU.

program djeluje kao protumjera za vanjske utjecaje te se uspostavlja kontrola nad kritičnom digitalnom infrastrukturom.

CEF u digitalnom sektoru ima važnu ulogu i u stvaranju alternativa digitalnoj povezivosti, jačanju otpornosti komunikacijskih mreža i istraživanju ruta kojima se mogu zaobići tradicionalna preopterećena uska grla kao što je Sueski kanal.

Naposljetku, strogi zahtjevi prihvatljivosti u okviru CEF-a u digitalnom sektoru, koji se odnose na nositelje projekata i ugrađenu opremu, pridonose sigurnosti i pouzdanosti kritične digitalne komunikacijske infrastrukture koja se financira.

V. Trenutačno stanje proračuna i ocjena napretka

Preispitivanje tekućeg VFO-a u sredini programskog razdoblja dovršeno 2024. nije rezultiralo izmjenama proračuna CEF-a ni u jednom od tri sektora. Međutim, u različitim sektorskim programima ipak je došlo do određenih izmjena proračuna u usporedbi s referentnim iznosima predviđenima u pravnoj osnovi, kao što je opisano u nastavku.

Radi bolje vidljivosti i transparentnosti dodijeljenih sredstava iz CEF-a i financiranih projekata, CINEA je u siječnju 2023. pokrenula javni pregled podataka[20]. Taj pregled obuhvaća sve projekte i programe kojima CINEA upravlja, među ostalim u okviru CEF-a u prometnom i energetskom sektoru. Taj alat svima omogućuje da pronađu ažurirane informacije o projektima, njihovim financijskim sredstvima i korisnicima te grafikone za vizualizaciju podataka. CINEA je objavila i dvije interaktivne publikacije u kojima su predstavljena postignuća programa od 2014., jednu za CEF za promet[21] i jednu za CEF za energetiku[22], te posebnu publikaciju o baltičkom usklađivanju[23].

Za informacije o dodjeli proračunskih sredstava i projektima u okviru CEF-a u digitalnom sektoru vidjeti internetske stranice HaDEA-e[24].

Više informacija o izvršenju proračuna CEF-a dostupno je i na Komisijinu portalu uspješnosti[25]. Te se informacije temelje na izvješćima o uspješnosti programa koja se podnose svake godine za svaki program.

Promet:

Za financiranje Europskog akta o čipovima iskorišteno je 250 milijuna EUR iz proračuna CEF-a **za promet**. Iz proračuna CEF-a za promet financiraju se i dodatni administrativni rashodi koji proizlaze iz paketa „Spremni za 55 %”, konkretno inicijative FuelEU Maritime i

[20] CINEA-in portfelj projekata – Dobro došli | Podatkovna tablica – Qlik Sense (europa.eu).
[21] Zelenija prometna infrastruktura za Europu 2014. – 2024.: Izgradnja infrastrukture otporne na buduće promjene zahvaljujući Instrumentu za povezivanje Europe – Promet.
[22] Međusobno povezana održiva energetska infrastruktura za Europu 2014. – 2024.: Izgradnja europske energetske mreže otporne na buduće promjene putem Instrumenta za povezivanje Europe – Energetika.
[23] CEF za energetiku: presudno financiranje radi usklađivanja baltičkog sustava s kontinentalnom europskom mrežom.
[24] Instrument za povezivanje Europe – Digitalni sektor – Europska izvršna agencija za zdravlje i digitalno gospodarstvo.
[25] Instrument za povezivanje Europe – uspješnost – Europska komisija.

ReFuelEU Aviation, a u novije vrijeme i oni koji proizlaze iz revidirane Uredbe o Europskoj agenciji za pomorsku sigurnost i Uredbe o jedinstvenom europskom nebu 2+.

Kao što je prethodno opisano, u razdoblju 2021. – 2024. proračun CEF-a za promet isplaćen je na početku razdoblja. Dosad je dodijeljeno više od 21 milijarde EUR nakon potpisivanja projekata odabranih u okviru poziva za 2021./2022./2023. (10,5 milijardi EUR iz opće omotnice, 9,3 milijarde EUR iz kohezijske omotnice) i u okviru pozivâ na podnošenje prijedloga za vojnu mobilnost (ukupno 1,7 milijardi EUR iz omotnice za vojnu mobilnost). Taj iznos uključuje i 1,3 milijarde EUR dodijeljene za infrastrukturne projekte za alternativna goriva u okviru prvog stalno otvorenog poziva za AFIF.

Preostali proračun CEF-a dodijelit će se u okviru poziva na podnošenje prijedloga za 2024. s proračunom od 2,5 milijardi EUR i drugog stalno otvorenog poziva za AFIF s proračunom od 1 milijarde EUR. Poziv na podnošenje prijedloga za 2024. zatvoren je krajem siječnja 2025. i trenutačno je u postupku evaluacije, dok je drugi stalno otvoreni poziv za AFIF objavljen u veljači 2024. i trajat će do početka 2026.

Prvi sporazumi o dodjeli bespovratnih sredstava u okviru tekućeg VFO-a potpisani su 2022. nakon prvog poziva u okviru CEF-a za promet objavljenog 2021. Budući da se projekti za studije provode dvije do tri godine, a projekti za građevinske radove traju četiri do pet godina, većina projekata CEF-a za promet još je u ranoj fazi. Trenutačno je u tijeku više od 600 projekata. Samo je nekoliko malih projekata (23) već dovršeno (npr. infrastruktura za alternativna goriva, sigurna i zaštićena parkirališta). Projekti su dosad napredovali prema očekivanjima i u skladu s njihovim sporazumima o dodjeli bespovratnih sredstava. Moguća kašnjenja mogla bi se pojaviti tek u narednim godinama.

U okviru CEF-a za promet uspješno se primjenjuje načelo „iskoristi ili izgubi”. Ako provedba projekta kasni, njegov se opseg prilagođava i u skladu s tim smanjuje iznos bespovratnih sredstava. Proračun se zatim stavlja na raspolaganje u drugom pozivu na podnošenje prijedloga („vraćena sredstva”).

Energetika:

Odobrena sredstva za preuzimanje obveza u okviru CEF-a **za energetiku** za razdoblje 2021. – 2023. prvotno su iznosila 2,397 milijardi EUR, uključujući 5,9 milijuna EUR prihoda koji su 2021. preusmjereni iz naloga za povrat sredstava prethodnog CEF-a za razdoblje 2014. – 2020.[26]

Bespovratna sredstva dodijeljena na temelju poziva na podnošenje prijedloga za projekte od zajedničkog interesa i projekte za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora u razdoblju 2021. – 2024. ukupno su iznosila 3,542 milijarde EUR, a pozivi za prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora za 2024. još su u tijeku.

Odobrena sredstva za preuzimanje obveza za 2023. u iznosu od 430 milijuna EUR prenesena su iz CEF-a za energetiku u CEF za promet. To pokazuje da se proračun CEF-a upotrebljava na najučinkovitiji način između tri sektora. U 2023. potprogram CEF-a za energetiku i dalje

[26] U skladu s prvim višegodišnjim programom rada u 2021., C(2021) 5791 final od 6. kolovoza 2021.: Provedbena odluka Komisije o financiranju Instrumenta za povezivanje Europe i donošenju višegodišnjeg programa rada za razdoblje 2021. – 2027.

je imao ograničeni portfelj projekata za koje su dodijeljena financijska sredstva, a u nekima od njih zabilježena su kašnjenja u provedbi. S druge strane, proračun CEF-a za promet isplaćen je na početku razdoblja, a preneseni proračun mogao se iskoristiti u pozivima u okviru CEF-a za promet za 2023.

Preneseni proračun će od 2025. biti vraćen u CEF za energetiku te se predviđa da će u narednim godinama biti dodijeljen zbog očekivanih velikih potreba za ulaganjima u nove kategorije energetske infrastrukture (posebno odobalne mreže i vodik). To su potvrdili rezultati poziva za projekte od zajedničkog interesa i projekte od uzajamnog interesa u okviru CEF-a za 2024.: dodijeljena bespovratna sredstva ukupno iznose 1,25 milijardi EUR, a projekti u području odobalnih mreža i vodika obuhvaćaju 24 od 41 odabranog prijedloga (u iznosu od 947 milijuna EUR, odnosno 76 % dodijeljenih sredstava).

Digitalni sektor:

Referentni iznos od 150 milijuna EUR, predviđen u pravnoj osnovi za CEF u digitalnom sektoru, prenesen je za provedbu Akta o čipovima, a 110 milijuna EUR referentnog iznosa preneseno je na inicijativu Infrastruktura za otpornost, međusobnu povezanost i sigurnost putem satelita (IRIS²) (za razdoblje 2024. – 2027.).

Početak provedbe CEF-a u digitalnom sektoru donekle je kasnio zbog određenih kašnjenja u donošenju, novosti programa i inovativnosti određenih tema (npr. 5G za povezanu i automatiziranu mobilnost). U skladu s tim, projekti iz 1. poziva započeli su u siječnju 2023., projekti iz 2. poziva početkom 2024., a projekti iz 3. poziva početkom 2025. te se očekuje da će projekti u okviru 4. poziva započeti do početka 2026.

Tri poziva u okviru programa rada za razdoblje 2021. – 2023. slijedila su planirani raspored „jednom godišnje”, uz vrlo dobro stvaranje ukupnih proračunskih obveza u skladu s dodijeljenim financijskim sredstvima, posebno za projekte podmorskih kabela podnesene u okviru poziva koji se odnosi na strategiju Digital Global Gateways.

Iako će prvi rezultati projekta biti dostupni tek od 2025., može se smatrati da trenutačni portfelj projekata napreduje prema planu. Nakon prva tri poziva iz CEF-a u digitalnom sektoru trenutačno se financira 117 projekata koji obuhvaćaju njegove glavne teme, s ukupnim proračunom većim od 640 milijuna EUR.

VI. Zaključci i izgledi za preostalo razdoblje VFO-a

Za cijeli proračun potprograma CEF-a za **promet** bit će preuzete obveze u 2025., a u okviru tekućeg VFO-a ne planiraju se daljnji pozivi, osim u slučaju ograničenih povrata sredstava koja nisu iskorištena u projektima.

Svi projekti odabrani u pozivima u okviru CEF-a za promet imaju visoku dodanu vrijednost EU-a i trebali bi pridonijeti dovršetku mreže TEN-T. S druge strane, potrebe za ulaganjima u mrežu TEN-T i dalje su velike. Prema dokumentu o stajalištu koordinatora za mrežu TEN-T

iz travnja 2024.[27] za dovršetak osnovne i proširene osnovne mreže TEN-T potrebna su ukupna ulaganja od 845 milijardi EUR u sljedećih 15 godina. Ta brojka obuhvaća sve nove zahtjeve dodane tijekom revizije Uredbe o TEN-T-u. Preostali iznos koji treba uložiti samo za projekte s najvećom dodanom vrijednošću EU-a procjenjuje se na otprilike 210 milijardi EUR.

Zbog trenutačnog geopolitičkog konteksta potrebno je što brže ulagati u projekte vojne mobilnosti kojima se u kratkom roku povećava kapacitet za masovna kretanja postrojbi i teškog materijala. Ti bi se projekti trebali provoditi koordinirano među državama članicama kako bi se omogućila neometana prekogranična mobilnost.

Kad je riječ o potprogramu **CEF-a za energetiku**, Komisija će do 2027. i dalje organizirati pozive na podnošenje prijedloga za projekte od zajedničkog interesa i projekte od uzajamnog interesa te za prekogranične projekte u području energije iz obnovljivih izvora, a očekuje se da će se cijeli proračun biti dodijeljen do kraja programa. Visoka dodana vrijednost EU-a u projektima CEF-a za energetiku proizlazi iz njihova doprinosa integraciji unutarnjih energetskih tržišta, sigurnosti opskrbe energijom i dekarbonizaciji energetskog sustava.

Prema studiji o potrebama za ulaganjima objavljenoj u siječnju 2025.[28] potrebe za ulaganjima samo u prekogranične projekte u području električne energije i odobalne priključke iznosit će 130 milijardi EUR u razdoblju 2024. – 2040. Projekti za **prekograničnu suradnju u području energije iz obnovljivih izvora** presudni su za iskorištavanje nerazmjera između potencijala proizvodnje i potražnje, a za države članice u kojima su iscrpljene sve mogućnosti za uvođenje usmjereno na domaće tržište već su neophodni. Potpora EU-a presudna je za olakšavanje izvođenja tih projekata, koji podrazumijevaju intenzivne kapitalne rashode te veću složenost i rizike, primjerice zbog poteškoća u pronalaženju sporazuma o podjeli troškova i koristi među državama članicama.

Drugi program rada **CEF-a u digitalnom sektoru** (2024. – 2027.) temelji se na rezultatima i iskustvima stečenima provedbom prvog programa rada (2021. – 2023.) te na novim prioritetima politike u području infrastrukture za digitalnu povezivost. Iz CEF-a u digitalnom sektoru i dalje će se financirati prethodno navedene teme temeljne povezivosti i 5G mreže, uz određene prilagodbe za pozive povezane s 5G mrežom, koji su sada integrirani u „velike pilot-projekte 5G” (od 4. poziva otvorenog 22. listopada 2024.).

U planiranoj raspodjeli proračuna od 865 milijuna EUR dostupnog za razdoblje 2024. – 2027. prednost se daje povećanju kapaciteta, otpornosti i sigurnosti prekogranične povezivosti EU-a, pri čemu je za globalne pristupnike ili podmorske kabele predviđeno 542 milijuna EUR financijskih sredstava. Drugi je prioritet daljnje uvođenje najsuvremenije povezivosti za napredne i inovativne primjene, s 205 milijuna EUR za pilot-projekte za 5G. Za uvođenje prekograničnih kvantnih komunikacijskih veza među državama članicama predviđeno je 90 milijuna EUR.

[27] Povezivanje Europe. Sredstva i financiranje prometa prilagođeno predstojećim izazovima. Dokument o stajalištu koordinatora TEN-T-a.

[28] Europska komisija: Glavna uprava za energetiku, Finesso, A., Kralli, A., Bene, C., Goodall, F. i dr., *Investment needs of European energy infrastructure to enable a decarbonised economy – Final report* (Potrebe za ulaganjima u europsku energetsku infrastrukturu za postizanje dekarboniziranog gospodarstva – završno izvješće), Ured za publikacije Europske unije, 2025.

U tijeku je rad na **privremenoj evaluaciji CEF-a za razdoblje 2021. – 2027.** kako bi se detaljnije analizirao program CEF-a. Raspisan je natječaj za popratnu studiju, a Komisija je u studenom 2024. objavila „Okvir za praćenje i evaluaciju" (SWD(2024) 276)[29].

[29] Radni dokument službi Komisije. Okvir za praćenje i evaluaciju Instrumenta za povezivanje Europe za razdoblje 2021. – 2027.